

УДК 332.122:330.34

С.В. Повна, канд. екон. наук

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

**СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛЬНИХ СИСТЕМНИХ ЗМІН****С.В. Повная**, канд. экон. наук

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**СТРУКТУРНЫЕ СДВИГИ В ЭКОНОМИКЕ РЕГИОНА В КОНТЕКСТЕ
ГЛОБАЛЬНЫХ СИСТЕМНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ****Svitlana Povna**, PhD in Economics

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

**STRUCTURAL CHANGES IN THE ECONOMY OF THE REGION UNDER THE
GLOBAL SYSTEM CHANGES**

Проаналізовано структурні зрушення за секторами економіки Чернігівської області та з'ясовано, що в довгостроковому періоді тенденції змін схожі на світові, але з 2010 р. з'являється тенденція посилення аграрного сектору. Тому вважаємо, що місцева влада має активізуватися з метою розвитку економічного напрямку, адже за роки незалежності найбільші видатки були направлені у соціальну сферу при нехтуванні економічними питаннями. Пропонуємо не менше 25 % бюджету витратити на цілі економічного розвитку.

Ключові слова: системні кризи, структурні зрушення, сектор економіки, регіон, соціальні видатки, економічний розвиток.

Проанализированы структурные сдвиги по секторам экономики Черниговской области и определено, что в долгосрочном периоде тенденции изменений соответствуют мировым, но с 2010 г. появляется тенденция усиления аграрного сектора. Поэтому считаем, что местная власть должна активизироваться с целью развития экономического направления, поскольку за годы независимости наибольшие затраты были направлены в социальную сферу при невнимании к экономическим вопросам. Предлагаем не меньше 25 % бюджета тратить на цели экономического развития.

Ключевые слова: системные кризисы, структурные сдвиги, сектор экономики, регион, социальные затраты, экономическое развитие.

Structural changes were analyzed by the economic sector of Chernihiv region and determined that the long-term trend changes correspond to the world, but since 2010 there have been a tendency strengthening the agricultural sector. Therefore, we believe that local authorities should be activated in order to develop the economic dimension, since the years of independence the highest costs were sent to the social sphere, lack of attention to economic issues. We offer not less than 25 % of the budget spending for economic development.

Key words: systemic crises, structural changes, economic sector, region, social costs, economic development.

Постановка проблеми. Трансформація структури економіки відбувається як у світовому масштабі, так і в масштабах країни та регіону. Звичайно, що процеси, які відбуваються в регіоні, зазнають впливу світових та національних тенденцій. Однією з причин глибоких структурних зрушень регіональної економіки є так звана «третя хвиля» (що відображає поступ економіки знань), для якої характерне зростання за всіма показниками сервісного сектору, при цьому зростання обсягів продуктів аграрного та індустріального сектору супроводжується зниженням їх частки у ВВП. У статті досліджено, наскільки регіональні структурні зрушення відповідають світовим, та на основі цього вироблено деякі рекомендації щодо подальших рішень місцевої влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема структурних зрушень в економіці присвячено багато публікацій, серед яких можна виокремити таких авторів: Д. Белл, О.О. Беляєв, Л.П. Бортнікова, М.П. Бутко, С.С. Гасанов, К.М. Гудим, А.М. Гуменюк, В.І. Кириленко, В.О. Сизоненко, Е. Тоффлер та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінка впливу світових та національних трансформацій на економіку регіону дозволяє виявити тенденції, що характерні для більших систем, та проаналізувати ступінь відповідності структурних зрушень у регіоні цим більш глобальним тенденціям, відповідно надати рекомендації щодо бажаного подальшого вектора розвитку, що є актуальним, вказує на можливі напрями подальшого розвитку регіону і потребує відповідних досліджень.

Мета статті. Метою статті є оцінювання впливу світових та національних трансформаційних процесів на структурні зрушення в економіці регіону та пошук подальших управлінських рішень щодо розподілу наявних бюджетних коштів для реалізації напрямів бажаних трансформацій у регіоні.

Виклад основного матеріалу. Зміни та супутня їм нестабільність є атрибутом будь-якої економічної системи. Нерівновага є необхідною умовою розвитку, тобто появи нової організації чи нового порядку. У нерівноважних станах системи стають більш уразливими та починають сприймати ті фактори впливу, які вони б не сприйняли у стабільному стані. Крім того, у кризових умовах погодженість поведінки елементів звичайно зростає задля посилення системи та її самозбереження. Тому, щоб змінитися, система має пройти через кризу.

Але вихід із кризи не завжди пов'язаний з позитивними наслідками: так, перехід через кризу будь-якого суб'єкта звичайно має два напрями – або його ліквідація, або його оновлення та посилення. За визначенням, кризи – це складний загострений стан, різкий перелом або занепад; це точка переходу від одного стану до іншого: до кращого або до гіршого [1]. Кризовими називають ситуації, позначені високою небезпекою, станом непевності, відчуттям невідкладності. Криза змінює тенденції життєдіяльності системи, тобто порушує її стійкість, але й свідчить про радикальну необхідність її оновлення, що дає простір новому етапу її розвитку. Економічні системи у кризові періоди звичайно проводять заходи з ресурсозбереження, позбавляються зайвих активів, тому очисна сила кризи є інколи не менш корисною, ніж стабільний стан.

Причиною докорінних змін в економіці є так звані системні кризи, причини яких шукають в цивілізаційних чи формаційних змінах [2]. До системних криз, згідно з формаційним підходом, належать кризи, пов'язані з переходом колишніх соціалістичних країн до капіталістичного господарства. Перехід від адміністративно-командної системи до ринкової (ліберально-демократичної) пов'язаний з тим, що державний сектор економіки перестає бути домінуючим, йому на зміну приходить домінування приватної форми власності; у зв'язку з цим адміністративні засоби впливу на економіку поступаються місцем економічним засобам.

Іншою причиною епохальної трансформації суспільства у сучасному світі є зміна індустріальної світової цивілізації постіндустріальною, що трапляється лише раз у кілька сторіч і викликає глибокі потрясіння [1]. Зміна цивілізацій та супутня цьому боротьба описана Е. Тоффлером [3]. Криза сучасного суспільства пояснюється переходом до нової цивілізації третьої хвилі (перша – аграрна цивілізація, друга – індустріальна). Він констатує відмирання таких принципів індустріального суспільства, як стандартизація, синхронізація у часі, концентрація, централізація та перехід до повністю протилежних, таких як гнучкі графіки роботи, демасифікація, використання відновлюваної енергії, децентралізація, соціальне різноманіття, індивідуальність тощо. Нова цивілізація – це новий спосіб суспільних відносин, нова економіка, які засновані на використанні нових технологій та великої кількості інформації.

Звичайно, ці глибинні зміни мають відобразитися у структурі економіки. Існують різні пропозиції щодо обліку цих змін. Так, згідно з Д. Беллом [4], основним критерієм постіндустріального суспільства є структура зайнятості, коли більшість працюючого населення не зайнято безпосередньо виробництвом продуктів харчування, одягу, житла, автомобілів та інших матеріальних благ (тобто зайнято у сфері послуг).

О.О. Беляєв, Л.П. Бортнікова, В.І. Кириленко та ін. [5] вважають, що економічне зростання країн Західної Європи та Південно-Східної Азії великою мірою визначається глибокими структурними змінами, які забезпечили впровадження досягнень НТП, економію та раціональне використання ресурсів та інші позитивні зрушення. Важливим

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

складником трансформаційних процесів в Україні також є структурна перебудова суспільного виробництва, завдяки якій мають змінитися пропорції між галузями національного господарства, проміжним і кінцевим продуктами, державним і приватним секторами, різними регіонами України. У ролі базового показника співвідношень між різними складниками вони пропонують використовувати валовий продукт або експорт (результат), структуру зайнятості та інвестицій (тобто розподілу ресурсів). Також відповідно до специфіки виробництва, розподілу та перерозподілу виробничих благ виділяють виробничу та невиробничу сфери. До виробничої сфери належать всі галузі, які виробляють матеріальний продукт, а до невиробничої – всі галузі, що надають невиробничі послуги. Виробничі галузі залежно від використання матеріального продукту та специфіки його створення поділяються на промисловість, сільське господарство та будівництво.

Сучасна економіка характеризується такими структурними змінами: падінням частки реального сектору економіки в зайнятості та ВВП; зменшенням часток видобувної промисловості та сільського господарства; зміною уявлення про реальний сектор економіки завдяки інформатизації суспільства, розвитку телекомунікацій, програмного забезпечення. Науково-технічна революція суттєво впливає на галузеві структурні зрушення. Сьогодні у світі домінує п'ятий технологічний уклад, представлений мікроелектронікою, телекомунікаціями, гнучкою автоматизацією тощо. При цьому зростання обсягів діяльності у сільському господарстві та промисловості супроводжується зниженням їх частки у ВВП.

Разом з тим структурна перебудова відбиває як глобальні процеси, так і національні особливості: так, зростання частки галузей переробної промисловості притаманне всім країнам світу, але в кожній країні існують власні пріоритетні підгалузі. Структура національного господарства залежить від суспільного поділу праці та виникає на основі історичних традицій і територіальної специфіки [5]. М.П. Бутко [6] вважає, що успішне проведення структурних перетворень територіальної соціально-економічної системи залежить від правильності вибору пріоритетних напрямків. Вибір пріоритетів при трансформації економіки окремих регіонів повинен відповідати таким вимогам, як: врахування економічних, екологічних, соціально-демографічних умов і факторів території; найбільш повне та ефективне використання наявної в регіоні ресурсної бази; впровадження технологій, що відповідають сучасним світовим стандартам; розширення економічної самостійності регіону; формування конкурентного середовища, ринкової інфраструктури та ринкових механізмів саморегулювання економічних процесів; формування та накопичення інвестиційного потенціалу.

Він виділяє такі групи показників, що комплексно характеризують рівень економічного розвитку регіонів і зрушення регіональної структури економіки: 1) наявність природних і людських ресурсів – чисельність населення, його статеві-вікова структура та щільність заселення території; чисельність та структура трудових ресурсів; показники забезпечення мінеральними, водними, земельними, лісовими, рекреаційними та іншими природними ресурсами; 2) функціональну структуру природно-ресурсного й економічного потенціалу – співвідношення ресурсів міждержавного, державного, районного та місцевого значення; 3) галузеві структурні пропорції – співвідношення між виробничою і невиробничою сферами; структурне співвідношення між окремими галузями промислового комплексу за показниками обсягів виробництва, чисельності працюючих, наявності основних фондів; обсягів капіталовкладень; 4) узагальнюючі показники економіко-ресурсного потенціалу регіонів – показники вартісної оцінки природно-економічного потенціалу та структурні співвідношення їх окремих елементів; 5) економічну ефективність господарського комплексу регіонів – валова додана вартість та її галузева структура,

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

продуктивність праці, рентабельність, фінансові результати діяльності (прибуток), стан ринку праці, ефективність інвестицій, використання основних фондів і потужностей.

Для аналізу структурних зрушень у регіоні ми вибрали такі показники, як частка секторів економіки у випуску регіону, у валовій доданій вартості, у зайнятості, в інвестиціях (табл. 1). При цьому до аграрного сектору ми включили сільське господарство, мисливство та рибництво; до індустріального – промисловість та будівництво, усе інше – до сервісного сектору.

Таблиця 1

Структурні зрушення за секторами економіки в Чернігівській області, %

Сектор економіки	Роки						
	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
<i>Випуск</i>							
Аграрний	26,9	24,7	19,8	19,0	19,5	22,9	–
Індустріальний	47,4	46,3	46,5	43,1	39,4	39,0	–
Сервісний	25,7	29,0	33,7	37,9	41,1	38,1	–
<i>Валова додана вартість</i>							
Аграрний	28,3	25,8	18,7	18,3	18,3	20,8	–
Індустріальний	30,7	29,1	31,5	27,2	23,6	26,2	–
Сервісний	41,0	45,1	49,8	54,5	58,1	53,0	–
<i>Зайнятість</i>							
Аграрний	43,1	31,0	27,0	23,2	23,2	26,0	26,5
Індустріальний	17,4	19,3	18,9	18,9	16,5	15,2	15,1
Сервісний	39,5	49,7	54,1	57,9	60,3	58,8	58,4
<i>Інвестиції в основний капітал</i>							
Аграрний	7,3	10,3	10,0	18,3	18,8	–	–
Індустріальний	60,3	45,4	42,5	37,6	32,1	–	–
Сервісний	32,4	44,3	47,5	44,1	49,1	–	–
<i>Капітальні інвестиції</i>							
Аграрний	–	–	–	–	27,8	34,3	38,4
Індустріальний	–	–	–	–	48,0	45,3	44,5
Сервісний	–	–	–	–	24,2	20,4	17,0

Загалом динаміка показників до 2010 р. відповідає світовим тенденціям щодо посилення сервісного сектору: так, за 2002–2010 рр. його частка у випуску регіону зростає з 25,7 % до 41,1%; у валовій доданій вартості – з 41 % до 58,1 %; у зайнятості – з 39,5 % до 58,1 %; у інвестиціях в основний капітал – з 32,4 % до 49,1 %.

Відповідно за 2002–2010 рр. частка аграрного сектору у випуску регіону зменшилась з 26,9 % до 19,5 %; у валовій доданій вартості – з 28,3 % до 18,3 %; у зайнятості – з 43,1 % до 23,2 %; натомість у інвестиціях в основний капітал його частка за цей період постійно зростає.

Але починаючи з 2010 р. аграрний сектор в Чернігівській області посилюється за всіма показниками при зменшенні цих показників у сервісному секторі.

Деякі інші пропорції має структура економіки таких країн, як США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Греція, Швеція, Португалія, Іспанія [7]. Так, для них у 2012 р. були характерні такі показники за секторами економіки: сільське господарство – 0,7–3,3 % від ВВП; промисловість – 17,9–28,6 %; послуги – 70,6–79,6 %. Отже, для Чернігівського регіону характерна надмірна частка аграрного сектору з його випереджаючим розвитком останніми роками.

Тобто в регіоні закріплюється аграрна сировинна спеціалізація, що є свідченням недостатньої націленості на прогресивні структурні зрушення в регіональних управлінських рішеннях. Заходами з поліпшення ситуації має бути, насамперед, поліпшення умов

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

ведення бізнесу, а також заходи фінансової підтримки економіки регіону. Адже багато років влада у регіоні основну частину наявних ресурсів витратила на соціальні заходи, нехтуючи економічним напрямом [8]. Свідченням цього також є структура видатків місцевого бюджету (табл. 2).

Таблиця 2

Структура видатків бюджету Чернігівської області, %

Напрями видатків	Роки						
	1990	1995	2000	2005	2010	2012	2013
На будівництво, транспорт, сільське господарство	44,6	8,5	5,5	6,8	2,9	2,8	2,4
На соціально-культурні заходи	40,5	64,3	54,1	61,1	64,8	63,9	64,2
На соціальний захист населення	0	19,6	13,5	14,8	23,6	23,7	26,1
На управління	2,6	4,9	4,1	4,3	5,1	4,3	4,5
Цільові фонди	0	0	10,1	12,7	0,4	0,2	0,2
Вилучення до державного бюджету	0	0	1,7	0,2	0	0	0

У порівнянні з 1990 р. у наступні роки спостерігається значне зменшення видатків на економічний розвиток та підвищення на соціальні заходи. Як справедливо вважає А.М. Гуменюк [9], варіанти вирішення проблеми співвідношення цілей ефективності та соціальної збалансованості структурної політики залежать від наявної соціально-економічної ситуації. Високий рівень добробуту визначає менші потреби в державній соціальній політиці, низький – актуалізує її, принаймні в межах забезпечення доступності основних соціальних благ. Проблема структурної політики набуває форми конфлікту між двома тенденціями: до прискорення структурної перебудови для зростання ефективності, чи до сповільнення структурної перебудови для забезпечення соціальної збалансованості.

Як бачимо за табл. 2, високий економічний розвиток у 1990 р. призвів до повної відсутності витрат на соціальний захист населення. Разом з тим пріоритет нагромадження капіталу у виробничій сфері економіки того періоду, коли галузі невиробничої сфери були другорядними, теж вважається недосконалим. Так, у 1990 р. частка виробничої сфери у ВВП України становила 79,7 %, в інвестиціях – 60 %, а в США відповідно – 50 %, в інвестиціях – 40 %. Головною відмінністю було те, що в капіталістичних країнах інвестиції в людину (охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення, страхування, наука), інфраструктуру, у сферу послуг оцінювалися як пріоритетні, оскільки без їх розвитку неможливо активізувати людські резерви економічного росту і перейти на новий рівень ефективності в матеріально-виробничій сфері. Нестача основного капіталу в невиробничій сфері визнається головним фактором низької ефективності виробництва. Звичайно, інвестиції в людський капітал (які включають освіту, охорону здоров'я та мобільність) дозволяють підвищувати кваліфікацію та здібності людини, що в подальшому націлені на підвищення продуктивності праці та економічне зростання. Отже, соціальні видатки продуктивні і виражаються в розвитку сектору послуг, частка якого зростає в розвинених країнах.

Пріоритетність бюджетного фінансування соціальної сфери у розвинутих країнах характеризує співвідношення соціальних видатків та видатків, що спрямовуються на розвиток економіки. Так, витрати на економічні цілі становлять 25–27 % державних видатків [10]. Натомість Чернігівська область витратила на економічні питання за час незалежності 2,4–8,5 %, у чому можна знайти причину нинішньої кризової ситуації в регіоні. Тому можна рекомендувати взяти відповідне співвідношення за основу і не забувати, що для фінансування невиробничого сектору необхідно мати достатній економічний розвиток. Бо інакше виникає замкнене коло: недостатність економічного розви-

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

тку тягне за собою зменшення доходів і погіршення людського капіталу, як результат – подальше погіршення стану економіки.

У країнах із низьким рівнем якості життя неможливо уникнути вирішення структурних завдань на основі державних інвестицій, бо лише ринкові інструменти не можуть забезпечити ефективне інвестування у них. При реалізації владою структурної політики відбувається руйнація структурної спадковості та отримується нова більш ефективна структура. Тому дуже гарним принципом є поділ державного бюджету на поточний та бюджет розвитку. На думку О.О. Молдована [11], поточні видатки держави мають відповідати її постійним доходам, що виражає збалансованість поточного бюджету. Інакше дефіцит поточного бюджету може перерости у хронічний, оскільки поточні видатки, зазвичай, не приводять до прямої фінансової віддачі до бюджету. Залучення нерегулярних надходжень (доходи від приватизації, кредити тощо) для покриття видатків поточного бюджету – фактично безпідставна витрата коштів майбутніх періодів. На відміну від поточного бюджету, бюджет розвитку створить додаткові надходження завдяки реалізації інвестиційних проектів, які матимуть певну інвестиційну віддачу. Отже, для фінансування національних проектів розвитку є раціональним залучення нерегулярних надходжень. Це забезпечить певний фінансовий результат, який допоможе не лише покрити витрати, а й збільшити активи держави. Також варто пам'ятати, що бюджетні інвестиції потрібні, щоб сприяти розвитку економіки, а не утримувати їх окремі сектори і галузі, оскільки це не дає можливості розвиватися та вдосконалюватися реальному сектору економіки, тим більше за інноваційно-інвестиційною моделлю [12].

Зміна економічної структури господарського механізму передбачає значні фінансові інвестиції в довгострокові проекти, а в умовах обмежених можливостей також треба стимулювати цей процес через сприяння підвищення активності в інноваційній сфері малого й середнього бізнесу, створення фіскальних стимулів для підприємств для фінансування інноваційної діяльності, спрямованої на зниження енерго-, матеріало- й ресурсоемності виробництва, розвиток високотехнічних галузей [13]. Метою структурної політики держави є кількісне зростання обсягів виробництва, гармонізація структури ВВП, що зміцнить економіку в цілому. Має зрости частка товарів тривалого користування, високоякісної продукції, сучасних послуг, особливо фінансових та інформаційно-технологічних. Головними завданнями структурної політики є забезпечення економічної безпеки держави, технологічної перебудови промисловості, розвитку імпортозаміщення, випуску нової машинобудівної продукції [9].

Система господарств в Україні все ще має достатньо старих неефективних структур, проте спостерігається нестача нових інвестицій. Інвестиційний процес напевне набуде нерівномірного, стрибкоподібного характеру, а концентрування інвестиційних ресурсів у вигідних сегментах економічного росту дозволить збільшити ВВП, оскільки нині здебільшого виробляється неконкурентоспроможна та неякісна продукція, неприваблива для споживачів. Завдяки бюджетним інвестиціям у першу чергу потрібно позбутися деформованої галузевої структури та її високої ресурсомісткості, що стримує високотехнологічне виробництво. Також необхідно шукати такі форми підтримки структурної перебудови економіки, які не спотворюють конкуренції і використовуються в розвинених капіталістичних країнах. А перелік таких заходів досить вагомий, тому варто з урахуванням наявних ресурсів відібрати ті, які можна профінансувати.

Структурна перебудова економіки має позитивну спрямованість лише в тому випадку, коли вона здійснюється на новій науково-технологічній основі. Разом з тим інновації стануть основною конкурентною перевагою, тільки починаючи приблизно з 17–20 тис. дол на душу населення на рік. Адже комерціалізація інновацій відбувається лише за умов критичної маси суб'єктів підприємницької діяльності, здатних формувати

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

попит на технологічні інновації, та платоспроможності населення, його готовності купувати інноваційні продукти. Аналіз наявності цих умов у поєднанні з прогнозом світових тенденцій науково-технічного розвитку дасть змогу визначити стратегічні орієнтири підвищення конкурентоспроможності української економіки.

Висновки і пропозиції. За проведеним аналізом структурних зрушень в економіці Чернігівського регіону з'ясовано, що в довгостроковому періоді для них характерна світова динаміка збільшення частки сфери послуг, але з 2010 р. спостерігається зростання частки аграрного сектору, що не є позитивною динамікою. Для бажаних структурних зрушень необхідно використовувати як державні інвестиції, так і активізацію підприємницького сектору, причому в структурі державних витрат не менше 25 % направляти на цілі економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. *Іванюта С. М.* Антикризове управління : навчальний посібник / С. М. Іванюта. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 288 с.
2. *Базилевич В. Д.* Макроекономіка : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик ; за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2007. – 703 с.
3. *Тоффлер Э.* Третья волна [Электронный ресурс] / Элвин Тоффлер. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Toffler/_Index.php.
4. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество [Электронный ресурс] / Д. Белл. – Режим доступа : http://modernlib.ru/books/bell_daniel/gryaduschee_postindustrialnoe_obschestvo/.
5. *Соціально-економічна безпека : навч. посіб.* / [О. О. Беляєв, Л. П. Бортнікова, В. І. Кириленко та ін.] ; за заг. ред. О. О. Беляєва. – К. : КНЕУ, 2010. – 316 с.
6. *Бутко М. П.* Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці / М. П. Бутко. – К. : Знання України, 2005. – 476 с.
7. *Гудим К. М.* Пріоритетні форми та напрями функціонування сучасного міжнародного бізнесу / К. М. Гудим // Економіка України. – 2014. – № 6. – С. 77–84.
8. *Олійченко І. М.* Системність регіональної економічної політики в контексті сталого розвитку / І. М. Олійченко, С. В. Повна // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2013. – № 2(66). – С. 158–163.
9. *Гуменюк А. М.* Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія / А. М. Гуменюк. – К. : НІСД, 2014. – 468 с.
10. *Надрага В. І.* Соціальні видатки в контексті фінансової стабільності України / В. І. Надрага // Фінанси України. – 2014. – № 9. – С. 43–51.
11. *Молдован О. О.* Новий етап реформи державних фінансів України: ключові пріоритети та завдання / О. О. Молдован // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 57–69.
12. *Радіонов Ю. Д.* Бюджетні кошти як інвестиційний ресурс України / Ю. Д. Радіонов // Економіка України. – 2014. – № 9. – С. 35–53.
13. *Гасанов С. С.* Фінансування структурних зрушень та інноваційної модернізації / С. С. Гасанов, В. О. Сизоненко // Фінанси України. – 2014. – № 5. – С. 20–28.